WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 22 grudnia 2010 r. *

W sprawie C-208/09

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Verwaltungsgerichtshof (Austria) postanowieniem z dnia 18 maja 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 10 czerwca 2009 r., w postępowaniu:

Ilonka Sayn-Wittgenstein

przeciwko

Landeshauptmann von Wien,

* Język postępowania: niemiecki.

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: J.N. Cunha Rodrigues, prezes izby, A. Rosas (sprawozdawca), U. Lõhmus, A. Ó Caoimh i P. Lindh, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,
sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 17 czerwca 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu I. Sayn-Wittgenstein przez J. Riecka, Rechtsanwalt

— w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer oraz E. Handl-Petz, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez D. Hadrouška, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lummę oraz J. Möllera, a także przez J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez M. Russo, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu litewskiego przez R. Mackevičienė oraz V. Kazlauskaitė-Švenčionienė, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu słowackiego przez B. Ricziovą, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez D. Maidani oraz S. Grünheid, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 14 października 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 21 TFUE.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między I. Sayn-Wittgenstein, obywatelką austriacką zamieszkującą w Niemczech, a Landeshauptmann von Wien (szefem rządu landu Wiedeń) w przedmiocie decyzji Landeshauptmann von Wien mającej na celu sprostowanie wpisu do akt stanu cywilnego z takim skutkiem, że nazwisko Fürstin

von Sayn-Wittgenstein, nadane w Niemczech w wyniku przysposobienia dokonanego przez obywatela niemieckiego, zostało zastąpione nazwiskiem Sayn-Wittgenstein.

Ramy prawne

Prawo austriackie

Ustawa o zniesieniu szlachectwa i przepisy wykonawcze

3 Gesetz über die Aufhebung des Adels, der weltlichen Ritter- und Damenorden und gewisser Titel und Würden (ustawa o zniesieniu szlachectwa, zakonów rycerskich oraz niektórych tytułów i godności, StGBl. nr 211/1919) z dnia 3 kwietnia 1919 r., w brzmieniu znajdującym zastosowanie przed sądem odsyłającym (StGBl. nr 1/1920, zwana dalej „ustawą o zniesieniu szlachectwa"), ma rangę konstytucyjną na podstawie art. 149 ust. 1 Bundes-Verfassungsgesetz (konstytucji).

4 Paragraf 1 ustawy o zniesieniu szlachectwa stanowi:

„Szlachectwo, związane z nim przywileje oraz tytuły i godności przyznane wyłącznie dla wyróżnienia, niezwiązane z urzędem, zawodem ani naukowymi lub artystycznymi zasługami oraz związane z nimi przywileje obywateli austriackich zostają zniesione".

5 Paragraf 4 tej ustawy stanowi:

„Określenie tytułów i godności, które należy uważać za zniesione na podstawie § 1, należy do właściwości ministra spraw wewnętrznych i edukacji".

6 Vollzugsanweisung des Staatsamtes für Inneres und Unterricht und des Staatsamtes für Justiz, im Einvernehmen mit den beteiligten Staatsämtern, über die Aufhebung des Adels und gewisser Titel und Würden (rozporządzenie wykonawcze ministra spraw wewnętrznych i edukacji oraz ministra sprawiedliwości, wydane w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami, w sprawie zniesienia szlachectwa oraz niektórych tytułów i godności, StGBl. nr 237/1919) z dnia 18 kwietnia 1919 r. stanowi w § 1:

„Zniesienie szlachectwa, związanych z nim przywilejów oraz tytułów i godności przyznanych wyłącznie dla wyróżnienia, niezwiązanych z urzędem, zawodem ani naukowymi lub artystycznymi zasługami oraz związanych z nimi przywilejów ma zastosowanie do wszystkich obywateli austriackich niezależnie od tego, czy przywileje te zostały nabyte w kraju czy za granicą".

7 Paragraf 2 tego rozporządzenia wykonawczego stanowi:

„§ 1 [ustawy o zniesieniu szlachectwa] znosi:

1. prawo do używania wskazującego na pochodzenie szlacheckie przedimka »von« (»z«);

[…]

4. prawo do używania tytułów szlacheckich, jak na przykład Ritter [rycerz], Freiherr [baron], Graf [hrabia] i Fürst [książe], tytułu honorowego Herzog [książe] oraz innych podobnych krajowych i zagranicznych tytułów szlacheckich […]

[…]".

8 Paragraf 5 wspomnianego rozporządzenia wykonawczego przewiduje różne sankcje znajdujące zastosowanie w razie nieprzestrzegania tego zakazu.

Przepisy prawa prywatnego międzynarodowego

9 Zgodnie z § 9 ust. 1 zdanie pierwsze Bundesgesetz über das internationale Privatrecht (federalnej ustawy prawo prywatne międzynarodowe, BGBl. nr 304/1978) z dnia 15 czerwca 1978 r., w brzmieniu znajdującym zastosowanie w postępowaniu przed sądem odsyłającym (BGBl. I, nr 58/2004), status osobowy osoby fizycznej reguluje prawo państwa, którego jest ona obywatelem.

10 Zgodnie z § 13 ust. 1 tej ustawy przepisy dotyczące statusu osobowego osoby określają jej nazwisko, niezależnie od tego, na jakiej podstawie zostało ono uzyskane.

11 Paragraf 26 wspomnianej ustawy stanowi, że przesłanki przysposobienia należy ocenić na podstawie przepisów dotyczących statusu osobowego każdego przysposabiającego oraz statusu osobowego dziecka, przy czym skutki przysposobienia dokonywanego przez jednego przysposabiającego określa status osobowy tego przysposabiającego. Zgodnie z uwagami Republiki Austrii w niniejszej sprawie oraz przytoczonymi w nich opiniami przedstawicieli doktryny skutki, o których mowa w tych uregulowaniach, obejmują wyłącznie skutki normowane prawem rodzinnym i nie dotyczą określania nazwiska przysposabianego dziecka, do którego nadal stosuje się § 13 ust. 1 wspomnianej federalnej ustawy prawo prywatne międzynarodowe.

Przepisy prawa cywilnego

12 Paragraf 183 ust. 1 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (austriackiego kodeksu cywilnego, BGBl. nr 25/1995), w brzmieniu znajdującym zastosowanie w postępowaniu przed sądem odsyłającym, stanowi:

„jeżeli przysposabiany zostaje przysposobiony tylko przez jedną osobę, to otrzymuje jej nazwisko, w przypadku gdy więzi prawne z innym rodzicem ustały na mocy § 182 ust. 2 zdanie drugie […]".

Ustawa o stanie cywilnym

13 Paragraf 15 ust. 1 Personenstandsgesetz (ustawy o stanie cywilnym, BGBl. nr 60/1983) przewiduje konieczność sprostowania wpisu do aktu stanu cywilnego, jeżeli wpis ten zawierał błąd w chwili jego dokonania.

Prawo niemieckie

Przepisy dotyczące zniesienia szlachectwa

14 Artykuł 109 Verfassung des Deutschen Reichs (konstytucji Rzeszy Niemieckiej) przyjętej w dniu 11 sierpnia 1919 r. w Weimarze między innymi zniósł wszelkie przywileje wynikające z urodzenia i posiadanych tytułów oraz stanowił, że tytuły szlacheckie należało od tamtej chwili uważać wyłącznie za część składową nazwiska oraz że tytuły te nie mogły zostać przyznane na nowo.

15 Na mocy art. 123 ust. 1 Grundgesetz (aktualnej konstytucji) przepis ten nadal obowiązuje, mając rangę zwykłej ustawy federalnej (wyroki Bundesverwaltungsgericht z dnia 11 marca 1966 r. i z dnia 11 grudnia 1996 r.).

Przepisy prawa prywatnego międzynarodowego

16 Artykuł 10 ust. 1 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (przepisów wprowadzających kodeks cywilny, zwanych dalej „EGBGB") stanowi:

„Nazwisko osoby określane jest na podstawie prawa państwa, którego jest ona obywatelem".

17 Artykuł 22 ust. 1 i 2 EGBGB stanowi, że przysposobienie i jego skutki w zakresie stosunków prawnych między zainteresowanymi w ramach prawa rodzinnego podlegają prawu państwa, którego obywatelem jest przysposabiający.

18 W postanowieniu odsyłającym stwierdza się – co zostało potwierdzone przez rząd niemiecki – że zgodnie z art. 10 ust. 1 EGBGB skutki przysposobienia w zakresie określenia nazwiska podlegają ocenie na podstawie prawa państwa, którego obywatelem jest przysposobione dziecko. Niemieckie prawo prywatne międzynarodowe stanowi, że obywatelstwo osoby stanowi kryterium jurysdykcji dla celów ustalenia prawa znajdującego zastosowanie w kwestii określenia nazwiska.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

19 Skarżąca w postępowania przed sądem odsyłającym urodziła się w 1944 r. w Wiedniu (Austria) i jest obywatelką austriacką.

20 Postanowieniem wydanym w dniu 14 października 1991 r. na podstawie § 1752 i 1767 Bürgerliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego) Kreisgericht Worbis (sąd powiatowy w Worbis) (Niemcy) stwierdził, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym została przysposobiona przez obywatela niemieckiego, Lothara Fürsta von Sayna-Wittgensteina. Jest bezsporne, że przysposobienie nie pociągało za sobą skutków w zakresie jej obywatelstwa.

21 Skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym zamieszkiwała w chwili przysposobienia w Niemczech i dalej tam zamieszkuje. Sąd odsyłający nie wskazał, w jakim charakterze skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym przebywa w Niemczech. Jednakże jej przedstawiciel stwierdził podczas rozprawy, że prowadzi ona swoją działalność zawodową w branży prestiżowych nieruchomości, głównie w Niemczech, ale w mniejszym stopniu również poza granicami tego państwa członkowskiego. W szczególności posługuje się ona nazwiskiem Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein przy sprzedaży zamków i rezydencji.

22 Postanowieniem uzupełniającym z dnia 24 stycznia 1992 r. Kreisgericht Worbis uściślił, że w wyniku przysposobienia nazwiskiem rodowym skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym stało się nazwisko przysposabiającego, a mianowicie „Fürstin von Sayn-Wittgenstein".

23 Władze austriackie dokonały wpisu tego nazwiska do austriackich akt stanu cywilnego.

24 Z odpowiedzi na pytania zadane przez Trybunał przed rozprawą i na pytania zadane podczas rozprawy wynika, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym otrzymała niemieckie prawo jazdy na nazwisko Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein oraz zarejestrowała w Niemczech spółkę pod tym nazwiskiem. Dodatkowo jej austriacki paszport został odnowiony przynajmniej raz w trakcie 2001 r., a austriackie władze konsularne w Niemczech wydały dwa poświadczenia obywatelstwa, w każdym z tych przypadków na nazwisko Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein.

25 W dniu 27 listopada 2003 r. Verfassungsgerichtshof (trybunał konstytucyjny) (Austria) wydał wyrok w sprawie o podobnych okolicznościach faktycznych do sprawy skarżącej przed sądem odsyłającym. Opierając się na aktualnym w tamtej chwili stanie prawa austriackiego, orzekł on, że ustawa o zniesieniu szlachectwa mająca rangę konstytucyjną i wprowadzająca w życie w tej dziedzinie zasadę równości stoi na przeszkodzie nabyciu przez obywatela austriackiego nazwiska zawierającego były tytuł szlachecki w drodze przysposobienia przez obywatela niemieckiego posługującego się zgodnie z prawem takim tytułem szlacheckim stanowiącym jeden z elementów składowych jego nazwiska. Zgodnie z ustawą o zniesieniu szlachectwa obywatele austriaccy nie mają bowiem prawa posługiwania się tytułami szlacheckimi, w tym tytułami zagranicznymi. Wyrok ten potwierdził również dotychczasową linię orzeczniczą, zgodnie z którą w przeciwieństwie do prawa niemieckiego prawo austriackie nie zezwala na formułowanie nazwisk męskich i żeńskich na podstawie różnych reguł.

26 Po wydaniu tego wyroku Landeshauptmann von Wien stwierdził, że po dokonaniu przysposobienia wpis w księdze urodzeń dotyczący skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym stał się nieprawidłowy. Pismem z dnia 5 kwietnia 2007 r. zawierającym wzmiankę na temat wspomnianego wyroku Landeshauptmann von Wien poinformował skarżącą w postępowaniu przed sądem odsyłającym o planowanym sprostowaniu zapisu jej nazwiska w aktach stanu cywilnego polegającym na nadaniu mu formy „Sayn-Wittgenstein".

27 Pomimo sprzeciwu skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym, która powoływała się w szczególności na znajdujące oparcie w prawie Unii Europejskiej prawo do przemieszczania się na terytorium państw członkowskich bez potrzeby

zmiany nazwiska, Landeshauptmann von Wien postanowił w decyzji z dnia 24 sierpnia 2007 r., że do akt stanu cywilnego należy wprowadzić sprostowanie, zgodnie z którym nazwisko skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym przyjmowało od tamtej chwili formę „Sayn-Wittgenstein".

28 Ponieważ odwołanie skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym wniesione w trybie administracyjnym zostało oddalone decyzją z dnia 31 marca 2008 r., zwróciła się ona następnie do Verwaltungsgerichtshof z wnioskiem o stwierdzenie jej nieważności.

29 W sprawie przed tym sądem skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym powołuje się w szczególności na przysługujące jej prawa do swobodnego przemieszczania się oraz do swobodnego świadczenia usług, które są zagwarantowane w traktatach.

30 Zdaniem skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym nieuznanie skutków przysposobienia na gruncie przepisów regulujących kwestie nazwisk stanowi przeszkodę w swobodnym przepływie osób z tego względu, że musiałaby ona posługiwać się różnymi nazwiskami w poszczególnych państwach członkowskich. Jeżeli chodzi o porządek publiczny, skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym uważa, że państwa członkowskie zobowiązały się wzajemnie ograniczyć zastosowanie tego pojęcia do sytuacji najpoważniejszych i najbardziej wymagających jego zastosowania, a w pozostałym zakresie obdarzyć orzeczenia [decyzje] pochodzące z innych państw członkowskich tak dużym zakresem zaufania, jak to możliwe, i orzeczenia [decyzje] te uznawać. Jej zdaniem, odwołanie się do porządku publicznego wymaga zatem, aby istniał daleko idący łącznik jurysdykcyjny, który nie może powstać w oparciu o samo obywatelstwo.

31 Skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym podnosi również, że zmiana nazwiska Fürstin von Sayn-Wittgenstein po 15 latach jego nieprzerwanego używania stanowi naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego zagwarantowanego w art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. Co prawda naruszenie tego prawa zostało dopuszczone w ustawie, w niniejszym przypadku w ustawie o stanie cywilnym,

ale mamy do czynienia z naruszeniem prawa nabytego i dobrej wiary, które nie powinny być naruszane w braku szczególnej potrzeby.

32 W sprawie przed Verwaltungsgerichtshof Landeshauptmann von Wien żąda oddalenia skargi. Utrzymuje on w szczególności, że w niniejszym przypadku nie występują okoliczności wskazujące na naruszenie przewidzianego w art. 21 TFUE prawa do swobodnego przemieszczania się i na napotykanie przez skarżącą w postępowaniu przed sądem odsyłającym poważnych niedogodności, takich jak niedogodności opisane w wyroku z dnia 14 października 2008 r. w sprawie C-353/06 Grunkin i Paul, Zb.Orz. s. I-7639. Według Landeshauptmann von Wien nie wymaga się bowiem, aby posługiwała się ona różnymi nazwiskami, ponieważ chodzi wyłącznie o usunięcie elementu szlacheckiego „Fürstin von" z pozostającego bez zmian nazwiska Sayn-Wittgenstein. Nawet jeżeli w wyniku sprostowania akt stanu cywilnego skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym miałaby doświadczać niedogodności natury zawodowej lub osobistej, to niedogodności te nie są na tyle poważne, by uzasadnić niezastosowanie ustawy o zniesieniu szlachectwa, która ma rangę konstytucyjną, wiąże się z powstaniem Republiki Austrii i wprowadza w życie w tej dziedzinie zasadę równości. W przeciwnym wypadku doszłoby do poważnego naruszenia podstawowych wartości, na których opiera się austriacki porządek prawny.

33 Landeshauptmann von Wien podnosi wreszcie, że zgodnie z niemieckimi przepisami kolizyjnymi nazwisko osoby określane jest na podstawie prawa państwa, którego jest ona obywatelem. Przy prawidłowym zastosowaniu tych przepisów Kreisgericht Worbis powinien był dojść do wniosku, że nazwisko skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym podlegało określeniu na podstawie prawa austriackiego. Jako że forma „Fürstin von Sayn-Wittgenstein" nie została dozwolona w prawie austriackim, również na gruncie prawa niemieckiego nadanie takiej formy skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym należy uznać za nieprawidłowe.

34 Verwaltungsgerichtshof uważa, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym, będąca obywatelką austriacką zamieszkującą w Niemczech, może co do zasady powołać się na art. 21 TFUE. Zauważając, że w ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul Trybunał nie musiał wypowiedzieć się na temat kwestii dotyczących porządku publicznego przy okazji stwierdzenia, że przeszkoda w swobodnym przemieszczaniu się może być usprawiedliwiona tylko wtedy, gdy została oparta na obiektywnych

względach i jest proporcjonalna do realizowanego uzasadnionego celu, Verwaltungsgerichtshof zastanawia się, czy w niniejszym przypadku ograniczenie swobody przemieszczania się skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym, które mogłoby wyniknąć ze zmian w jej nazwisku może jednak zostać usprawiedliwione ze względu na podniesiony do rangi przepisu konstytucyjnego zakaz posługiwania się tytułami szlacheckimi, w sytuacji gdy przepis ten zakazuje obywatelom austriackim posługiwania się takimi tytułami, mimo iż zezwala na to prawo niemieckie.

35 W tych okolicznościach Verwaltungsgerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. [21 TFUE] stoi na przeszkodzie uregulowaniu, zgodnie z którym właściwe organy państwa członkowskiego odmawiają uznania nazwiska (dorosłego) przysposobionego – w zakresie, w jakim zawiera ono niedopuszczalny z mocy przepisów prawa (konstytucyjnego) tytuł szlachecki – które zostało określone w innym państwie członkowskim?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

36 W drodze przedstawionego pytania sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 21 TFUE stoi na przeszkodzie temu, aby władze państwa członkowskiego mogły w takich okolicznościach jak te, których dotyczy toczące się przed nim postępowanie, odmówić uznania w całości nazwiska obywatela tego państwa, które zostało określone w innym państwie członkowskim, w którym wspomniany obywatel zamieszkuje przy jego przysposobieniu w wieku dorosłym przez obywatela tego drugiego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy wspomniane nazwisko obejmuje tytuł

szlachecki, którego używanie zostało zakazane w prawie konstytucyjnym pierwszego państwa członkowskiego.

Uwagi wstępne w przedmiocie znajdujących zastosowanie przepisów prawa Unii

37 Tytułem wstępu należy stwierdzić, że sytuacja skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym jest objęta przedmiotowym zakresem stosowania prawa Unii.

38 Chociaż na obecnym etapie rozwoju prawa Unii przepisy, którym podlegają nazwisko rodowe osoby i posługiwanie się tytułami szlacheckimi, należą do kompetencji państw członkowskich, to państwa zobowiązane są jednak do wykonywania tych kompetencji zgodnie z prawem Unii (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, pkt 16).

39 Jest bezsporne, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym jest obywatelką państwa członkowskiego i jako obywatelka Unii korzysta ze swobody przemieszczania się i pobytu w innym państwie członkowskim. Ma ona zatem prawo powoływać się na swobody, które zostały przyznane obywatelom Unii w art. 21 TFUE.

40 Ponadto podczas rozprawy wskazano, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym wykonuje w Niemczech działalność zawodową polegającą na świadczeniu usług na rzecz odbiorców z jednego lub więcej państw członkowskich. Tak więc ma ona również co do zasady prawo powoływać się na swobody zagwarantowane w art. 56 TFUE.

41 Jest bezsporne, że w niniejszym przypadku sąd odsyłający zwraca się do Trybunału w przedmiocie wykładni art. 21 TFUE w związku z ww. wyrokiem w sprawie Grunkin i Paul oraz nieuznania w jednym państwie członkowskim nazwiska, które nadane zostało w innym państwie członkowskim niezależnie od tego, czy osoba zainteresowana wykonywała działalność gospodarczą. W tym względzie warta odnotowania jest okoliczność, że sąd odsyłający uznał, iż nie jest potrzebne wskazanie, w jakim charakterze skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym przebywa w Niemczech. Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy względy porządku konstytucyjnego mogą zezwalać państwu członkowskiemu na nieuznanie w całości nazwiska, otrzymanego przez jednego z jego obywateli w innym państwie członkowskim, a nie do ustalenia, czy okoliczność nieuznania nazwiska otrzymanego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim stanowi przeszkodę w swobodnym świadczeniu usług zagwarantowanym w art. 56 TFUE.

42 Należy zatem przeanalizować odmowę uznania w całości przez władze państwa członkowskiego nazwiska obywatela tego państwa, które otrzymał on w drodze przysposobienia w innym państwie członkowskim, w którym ma on miejsce zamieszkania w świetle art. 21 TFUE.

W przedmiocie ograniczenia swobody przemieszczania się i pobytu obywateli Unii

Uwagi przedłożone Trybunałowi

43 Skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym podnosi, że nieuznanie na podstawie przepisów austriackich zakazujących posługiwania się tytułami szlacheckimi elementów szlacheckich nazwiska otrzymanego zgodnie z prawem w Niemczech, stwierdzone w orzeczeniu sądowym, które nie podlega zaskarżeniu i jest z tego względu prawnie wiążące w ramach niemieckiego porządku prawnego, prowadzi do tego, że w dokumentach, które zostaną jej wydane w Austrii, jej nazwisko będzie brzmiało

inaczej niż nazwisko, którym musi posługiwać się w Niemczech. Tymczasem z ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul wynika, że nieuznanie przez państwo członkowskie nazwiska otrzymanego w innym państwie członkowskim i wiążąca się z tym niedogodność polegająca na posługiwaniu się różnymi nazwiskami w tych dwóch państwach członkowskich stanowią naruszenie przysługującego obywatelowi Unii na podstawie art. 21 TFUE prawa do swobodnego przemieszczania się.

44 Rządy, które przedłożyły Trybunałowi uwagi, uważają jednak, że nie zachodzi przeszkoda w swobodnym przemieszczaniu się skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym.

45 Zdaniem rządów austriackiego i niemieckiego z jednej strony sytuację leżącą u źródeł postępowania przed sądem odsyłającym należy odróżnić od sytuacji, w której osoba, która skorzystała z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego, została zobowiązana do posługiwania się w państwie członkowskim, którego jest obywatelem, innym nazwiskiem niż nazwisko, które zostało jej nadane i wpisane do akt stanu cywilnego w państwie członkowskim miejsca jej urodzenia i zamieszkania, która to sytuacja została w ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul uznana za przeszkodę [w swobodnym przemieszczaniu się]. Ze względu na to, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym jest obywatelką austriacką, która urodziła się w Austrii, może ona udowodnić swoją tożsamość jedynie za pomocą dokumentów wydanych jej przez władze austriackie. W niemieckich aktach stanu cywilnego nie znajduje się żaden wpis dotyczący skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym, co skutkuje tym, że mogą istnieć różnice w zakresie formy, w której jej nazwisko zostało wpisane odpowiednio do niemieckich i austriackich akt stanu cywilnego.

46 Z drugiej strony według wspomnianych rządów okoliczność, że w państwie członkowskim tytuł szlachecki nie może stanowić integralnej części nazwiska rodowego ze względu na przepisy krajowe znajdujące zastosowanie do kwestii nadawania nazwisk w tym państwie, nie wywołuje żadnych niedogodności dla obywatela państwa członkowskiego w zakresie dotyczącym gwarancji swobodnego przemieszczania się. W niniejszym przypadku nie da się sobie wyobrazić aby występowały te niedogodności, które zostały podniesione w ramach postępowania zakończonego wydaniem ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul. W szczególności, zdaniem tych rządów sprostowanie

nazwiska wpisanego do austriackich akt stanu cywilnego nie wywołuje konkretnego ryzyka pojawienia się wątpliwości dotyczących tożsamości skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym.

47 Zdaniem rządu austriackiego pomimo wycofania na podstawie prawa austriackiego tytułu szlacheckiego „Fürst" oraz przedimka szlacheckiego „von" podstawowe elementy indywidualizacji nazwiska zostały zachowane. Zdaniem tego rządu nawet w przypadku, gdy skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym posługuje się w Niemczech w życiu codziennym nazwiskiem Fürstin von Sayn-Wittgenstein i gdy okazuje dowód tożsamości wystawiony na nazwisko Sayn-Wittgenstein, władze niemieckie będą dalej w stanie dokonać w prosty sposób jej identyfikacji i łatwo ją rozpoznać z tego względu, że w przypadku Niemiec i Austrii nie występuje bariera językowa.

48 Rząd czeski uważa, że nieuznanie w państwie członkowskim części nazwiska, którego używanie jest dozwolone w innym państwie członkowskim, mające za podstawę takie przepisy jak przepisy rozpatrywane w postępowaniu przed sądem odsyłającym, nie stanowi naruszenia art. 21 TFUE. Funkcja pełniona przez tytuły szlacheckie różni się bowiem zasadniczo od funkcji pełnionej przez nazwiska. Podczas gdy funkcja nazwiska polega na identyfikacji osoby posługującej się nim, funkcją tytułu szlacheckiego jest nadanie osobie określonego statusu społecznego. Jednocześnie decyzja o przyznaniu określonego statusu społecznego takiej czy inne osobie należy do wyłącznej właściwości państw członkowskich.

49 Rząd włoski jest zdania, że w niniejszej sprawie nie mamy do czynienia z żadną z niedogodności opisanych w ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul, które miałyby być ewentualnymi niekorzystnymi konsekwencjami różnic w zakresie nazwisk nadanych tej samej osobie przez różne państwa członkowskie. Rozpatrywana sytuacja nie dotyczy różnic między nazwiskami, lecz raczej obecności tytułu szlacheckiego stanowiącego dodatek do nazwiska. Według wspomnianego rządu tytuł ten wskazuje na określony status społeczny i należy go odróżnić od nazwiska, które jest jedynym elementem rzeczywiście umożliwiającym identyfikację osoby. Nie ma podstaw do przyjęcia, że występuje ryzyko pojawienia się wątpliwości na temat tożsamości osoby lub

prawidłowości dokumentów jej dotyczących bez względu na to, czy obejmują one tytuł szlachecki, czy też nie.

50 Rząd słowacki zauważa, że zgodnie z przepisami austriackiego i niemieckiego prawa prywatnego międzynarodowego nazwisko osoby określane jest na podstawie prawa państwa, którego jest ona obywatelem. Z konwencji międzynarodowych, których Republika Federalna Niemiec jest stroną, wynika, że do kwestii imienia i nazwiska stosuje się co do zasady prawo państwa, którego obywatelem jest dana osoba, i że państwo będące członkiem konwencji powinno sprzeciwić się zmianie nazwisk obywateli innego państwa będącego członkiem konwencji, jeżeli nie są oni również obywatelami tego pierwszego państwa.

51 Komisja Europejska uważa, że art. 21 TFUE co do zasady stoi na przeszkodzie nieuznaniu elementów składowych nazwiska otrzymanego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim niż to, którego obywatelem jest osoba zainteresowana. Jej zdaniem sytuacja, w której obywatelowi Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, zakazuje się w państwie członkowskim jego pochodzenia posługiwania się nazwiskiem, które zostało zgodnie z prawem otrzymane w innym państwie członkowskim w drodze przysposobienia, jest co do zasady niezgodna ze statusem obywateli państw członkowskich stanowiącym podstawę obywatelstwa Unii. Komisja uważa jednak, że nie można wykluczyć, iż szczególne powody mogą uzasadnić ograniczenie swobodnego przepływu osób w takim przypadku jak ten, który rozpatrywany jest przez sąd odsyłający.

Odpowiedź Trybunału

52 Tytułem wstępu należy zauważyć, że nazwisko osoby jest jednym z elementów składowych jej tożsamości i życia prywatnego, które podlegają ochronie na podstawie art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 8 europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności. Chociaż art. 8 konwencji nie wymienia

w sposób wyraźny nazwiska osoby, odnosi się ono jednak do życia prywatnego i rodzinnego tej osoby, będąc środkiem identyfikacji osobowej i związania z rodziną (zob. w szczególności wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z dnia 22 lutego 1994 r. w sprawie Burghartz przeciwko Szwajcarii, seria A, nr 280-B, s. 28, § 24; z dnia 25 listopada 1994 r. w sprawie Stjerna przeciwko Finlandii, seria A, nr 299-B, s. 60, § 37).

53 Uregulowanie krajowe, które stawia w gorszej sytuacji niektórych obywateli danego kraju z tego tylko powodu, że skorzystali oni ze swobody przemieszczania się i pobytu w innym państwie członkowskim, stanowi ograniczenie swobód gwarantowanych przez art. 21 ust. 1 TFUE każdemu obywatelowi Unii (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, pkt 21; wyroki: z dnia 4 grudnia 2008 r. w sprawie C-221/07 Zablocka-Weyhermüller, Zb.Orz. s. I-9029, pkt 35; a także z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie C-544/07 Rüffler, Zb.Orz. s. I-3389, pkt 73).

54 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że sytuacja, w której osoba, która skorzystała z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego, została zobowiązana do posługiwania się w państwie członkowskim, którego jest obywatelem, innym nazwiskiem niż nazwisko, które zostało jej nadane i wpisane do akt stanu cywilnego w państwie członkowskim miejsca jej urodzenia i zamieszkania, może stanowić przeszkodę w wykonywaniu przyznanego przez art. 21 TFUE prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich (ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, pkt 21, 22).

55 W wyroku z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-148/02 Garcia Avello, Rec. s. I-11613 zostało orzeczone, że przepisy państwa członkowskiego prowadzące do tego, że dana osoba zostaje zmuszona do posługiwania się różnymi nazwiskami w różnych państwach członkowskich, są niezgodne z art. 12 WE i 17 WE. W tym kontekście Trybunał stwierdził w odniesieniu do dzieci mających obywatelstwo dwóch państw członkowskich, iż rozbieżności w nazwiskach mogą spowodować poważne niedogodności dla zainteresowanych zarówno w stosunkach zawodowych, jak i prywatnych, wynikające między innymi z trudności w korzystaniu w państwie członkowskim, którego są obywatelami, ze skutków prawnych aktów lub dokumentów wystawionych na nazwisko uznane w innym państwie członkowskim, którego również są obywatelami. Osoba zainteresowana może również napotkać trudności między

innymi w zakresie wystawiania zaświadczeń, świadectw i dyplomów, na podstawie których można z łatwością stwierdzić rozbieżności w stosunku do nazwiska. Taka sytuacja może doprowadzić do pojawienia się wątpliwości dotyczących tożsamości osoby, autentyczności przedstawionych dokumentów lub prawidłowości zawartych w nich informacji (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Garcia Avello, pkt 36).

56 Trybunał orzekł w pkt 24 ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul, że tego rodzaju poważne niedogodności mogą tak samo wystąpić, gdy dane dziecko ma obywatelstwo tylko jednego państwa członkowskiego, ale to państwo pochodzenia odmawia uznania nazwiska otrzymanego przez dziecko w państwie urodzenia i zamieszkania.

57 Rządy austriacki i niemiecki utrzymują, że przypadek rozpatrywany przez sąd odsyłający różni się od przypadku, na którego podstawie wydany został ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, w zakresie w jakim druga z tych spraw dotyczyła odmowy uznania w jednym państwie członkowskim nazwiska w brzmieniu, które zostało prawidłowo określone przez urzędników stanu cywilnego innego państwa członkowskiego w wykonaniu przysługujących im zgodnie z prawem kompetencji. Sytuacja leżąca u źródeł wspomnianej sprawy wynikła z okoliczności, że w państwie miejsca urodzenia i zamieszkania określenie nazwiska dokonywane było w oparciu o miejsce zamieszkania, podczas gdy w państwie, którego obywatelstwo posiadała osoba zainteresowana, właśnie w oparciu o obywatelstwo. Tymczasem według rządów austriackiego i niemieckiego właściwym prawem materialnym w sprawie zawisłej przed sądem odsyłającym jest zgodnie z zarówno austriackimi, jak i niemieckimi normami kolizyjnymi wyłącznie prawo austriackie.

58 Zdaniem tych rządów Kreisgericht Worbis nie miał więc kompetencji do określenia nazwiska skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym w sposób, w jaki to uczynił, ani według prawa niemieckiego, ani według prawa austriackiego, ponieważ zgodnie z prawem austriackim brzmienie określonego przez niego nazwiska było niedopuszczalne z dwóch względów, a mianowicie uwzględnienia byłego tytułu szlacheckiego i przedimka „von" oraz użycia formy żeńskiej. W odróżnieniu od przypadku leżącego u źródeł wydania ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul różne władze

krajowe nie dokonały wpisu różnych nazwisk w aktach stanu cywilnego. W konsekwencji sprostowany w Austrii zapis w księgach nie stanowił nazwiska przyznanego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim, ale był nazwiskiem określonym wskutek błędu, najpierw przez Kreisgericht Worbis, a później przez austriackich urzędników stanu cywilnego.

59 Ponadto kilka państw członkowskich, które przedłożyły Trybunałowi uwagi, argumentowało, że sprostowanie zapisu nazwiska skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym w austriackich aktach stanu cywilnego nie spowoduje, że doświadczy ona jakichkolwiek niedogodności. Z jednej strony skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym nie będzie zmuszona do używania różnych nazwisk w różnych państwach członkowskich, ponieważ akta austriackie po ich poprawieniu staną się wiążące odnośnie do wszelkich sytuacji. Z drugiej strony główny człon identyfikacyjny jej nazwiska – „Sayn-Wittgenstein" – pozostanie niezmieniony i dlatego nie będą pojawiać się wątpliwości dotyczące jej nazwiska, przy czym usunięty zostanie jedynie nieposiadający samodzielnego znaczenia dodatek „Fürstin von".

60 W tym względzie należy najpierw stwierdzić, że z informacji zawartych w aktach sprawy nazwisko skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym zapisane zostało wyłącznie w jednych aktach stanu cywilnego, a mianowicie w Austrii, i że tylko władze austriackie mogą wystawić jej oficjalne dokumenty, jak paszporty czy świadectwa pochodzenia i co za tym idzie żadna zmiana zapisu jej nazwiska w tych aktach nie spowoduje powstania różnic między nimi a aktami innego państwa członkowskiego czy oficjalnymi dokumentami wystawionymi przez to inne państwo członkowskie.

61 Następnie należy zauważyć, że wiele sytuacji życia codziennego zarówno o charakterze publicznym, jak i prywatnym wymaga wykazania tożsamości, co normalnie czyni się za pomocą paszportu. Jako że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym posiada tylko obywatelstwo austriackie, wydanie wspomnianego dokumentu tożsamości należy do wyłącznej kompetencji władz austriackich.

62 Jednocześnie na rozprawie wskazano, że w okresie 15 lat, które upłynęły między dokonaniem pierwszego wpisu jej nazwiska Fürstin von Sayn-Wittgenstein w Austrii i decyzją o sprostowaniu polegającym na zmianie nazwiska na Sayn-Wittgenstein, austriackie władze konsularne w Niemczech wydały skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym paszport na nazwisko Fürstin von Sayn-Wittgenstein. Dodatkowo zgodnie z informacjami zawartymi w aktach sprawy skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym wydano prawo jazdy oraz zarejestrowała ona przedsiębiorstwo w Niemczech, posługując się w obu przypadkach nazwiskiem „Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein".

63 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 44 opinii, można przypuszczać, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym musiała zarejestrować się u odpowiednich tamtejszych władz jako rezydent będący obcokrajowcem oraz zapisać się w niemieckich zakładach ubezpieczenia społecznego dla celów dotyczących ubezpieczenia zdrowotnego oraz emerytalnego. Oprócz tych oficjalnych zapisów jej nazwiska, przez okres 15 lat, od dnia dokonania pierwszego zapisu jej nazwiska w Austrii jako „Fürstin von Sayn-Wittgenstein" aż do decyzji o jego sprostowaniu na „Sayn-Wittgenstein", z pewnością zawarła ona w Niemczech umowy rachunku bankowego oraz umowy, które wciąż są wykonywane, jak na przykład umowy ubezpieczenia. Mówiąc w skrócie, przez znaczny okres czasu posługiwała się ona w państwie członkowskim określonym nazwiskiem, co pozostawiło wiele śladów natury formalnej zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej.

64 Wreszcie, jeżeli chodzi o argument, zgodnie z którym sprostowanie nazwiska skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym nie prowadzi do powstania problemów dotyczących wykazania tożsamości z tego względu, że odmowa uznania objęła wyłącznie tytuł szlachecki „Fürstin von", należy wziąć pod uwagę okoliczność, że zgodnie z prawem niemieckim wyrażenie „Fürstin von" nie jest uważane za tytuł szlachecki, lecz za element składowy nazwiska legalnie otrzymanego w państwie miejsca zamieszkania.

65 W konsekwencji w Niemczech nazwisko Fürstin von Sayn-Wittgenstein jest jednym nazwiskiem składającym się z kilku elementów. Podobnie jak w przypadku leżącym

u źródeł wydania ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul, w którym nazwisko Grunkin-Paul różniło się od nazwisk Grunkin i Paul, w sprawie rozpatrywanej przez sąd odsyłający nazwiska Fürstin von Sayn-Wittgenstein oraz Sayn-Wittgenstein nie są identyczne.

66 Jednocześnie wskutek zastosowania dwóch różnych nazwisk do jednej osoby możliwe jest powstanie pomyłek i niedogodności.

67 Tak więc konieczność zmiany wszystkich śladów natury formalnej nazwiska Fürstin von Sayn-Wittgenstein pozostawionych zarówno w sferze publicznej, jak i w sferze prywatnej stanowi dla skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym „poważną niedogodność" w rozumieniu ww. wyroku w sprawie Grunkin i Paul, z uwagi na fakt, że aktualnie jest ona określona za pomocą innego nazwiska w jej oficjalnych dokumentach tożsamości. Nawet jeżeli skutkiem tej zmiany, z chwilą jej wejścia w życie, będzie eliminacja wszelkich przyszłych rozbieżności, jest prawdopodobne, że skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym jest w posiadaniu dokumentów wystawionych lub sporządzonych przed tą zmianą, których treść wskazuje inne nazwisko niż określone w jej nowych dokumentach tożsamości, i będzie zmuszona te dokumenty okazywać.

68 W konsekwencji każda sytuacja, w której skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym, posiadająca paszport wystawiony na nazwisko Sayn-Wittgenstein, będzie musiała wykazać swoją tożsamość lub nazwisko na terytorium Niemiec, czyli państwa jej miejsca zamieszkania, będzie się dla niej ewentualnie wiązać z koniecznością odpierania podejrzeń o złożenie nieprawdziwego oświadczenia, wywołanych rozbieżnością między sprostowanym nazwiskiem podanym w jej austriackich dowodach tożsamości a nazwiskiem, którym posługuje się ona od 15 lat w życiu codziennym i które było w Austrii uznawane aż do chwili rozpatrywanego sprostowania oraz figuruje w dokumentach wydanych jej w Niemczech, na przykład w prawie jazdy.

69 Trybunał stwierdził już, że za każdym razem, kiedy nazwisko użyte w konkretnej sytuacji nie odpowiada nazwisku figurującemu w dokumencie przedstawionym jako dowód tożsamości danej osoby albo kiedy nazwisko figurujące w dwóch dokumentach przedstawionych razem nie jest takie samo, rozbieżność taka może rodzić

wątpliwości co do tożsamości tej osoby oraz autentyczności przedstawionych dokumentów lub prawdziwości zawartych w nich danych (ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, pkt 28).

70 Nawet jeżeli wspomniane ryzyko może nie być aż tak daleko idące jak poważne niedogodności, które mogło napotkać dziecko, którego dotyczył ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, konkretne ryzyko konieczności odpierania podejrzeń dotyczących tożsamości osoby wynikających z rozbieżności nazwisk jest okolicznością mogącą stanowić przeszkodę w wykonywaniu prawa ustanowionego w art. 21 TFUE.

71 W konsekwencji odmowa uznania w całości przez władze państwa członkowskiego nazwiska obywatela tego państwa, które zostało określone w innym państwie członkowskim, w którym wspomniany obywatel zamieszkuje, i które to nazwisko przez okres 15 lat było wpisane do akt stanu cywilnego w pierwszym z tych państw członkowskich, stanowi ograniczenia swobód zagwarantowanych wszystkim obywatelom Unii w art. 21 TFUE.

W przedmiocie uzasadnienia ograniczenia swobody przemieszczania się i pobytu obywateli Unii

Uwagi przedłożone Trybunałowi

72 Zdaniem skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym odwołanie się do porządku publicznego zakłada w każdym wypadku, że istnieje wystarczający stopień powiązania z państwem członkowskim, o które chodzi. Tymczasem w jej przypadku nie występuje wystarczający stopień powiązania, mając na uwadze okoliczność, że od chwili przysposobienia skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym zamieszkuje w Niemczech.

73 Rządy austriacki, czeski, włoski, litewski i słowacki podnoszą, że w razie gdyby Trybunał uznał, że odmowa uznania na podstawie ustawy o zniesieniu szlachectwa określonych elementów nazwiska stanowi przeszkodę w swobodnym przemieszczaniu się obywateli Unii, przeszkoda taka jest uzasadniona obiektywnymi względami, które są proporcjonalne do realizowanego celu.

74 Rząd austriacki podnosi, że rozpatrywane przepisy mają na celu ochronę tożsamości konstytucyjnej Republiki Austrii. Ustawa o zniesieniu szlachectwa co prawda nie stanowi elementu zasady republiki będącego podstawą konstytucji federalnej, ale stanowi ona podstawową decyzję na korzyść formalnej równości wobec prawa wszystkich obywateli, a żaden obywatel austriacki nie powinien zostać wyszczególniony poprzez użycie dodatku do nazwiska mającego formę przedimka szlacheckiego, tytułu lub honoru, których jedyną funkcją jest wyróżnienie osoby posługującej się nimi i które nie mają żadnego związku z zawodem tej osoby lub jej wykształceniem.

75 Według rządu austriackiego ewentualne ograniczenia swobody przemieszczania się, wynikające dla obywateli austriackich z zastosowania przepisów rozpatrywanych w postępowaniu przed sądem odsyłającym, są więc uzasadnione w świetle historii i podstawowych wartości Republiki Austrii. Ponadto wspomniane przepisy nie ograniczają wykonywania swobody przemieszczania się w stopniu większym, niż jest to niezbędne dla osiągnięcia wspomnianego powyżej celu.

76 Rząd austriacki utrzymuje również, że uznanie nazwiska skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym w formie odpowiadającej nazwisku przysposabiającego zapisanemu w rodzaju żeńskim, określonemu w Niemczech w drodze postanowienia Kreisgericht Worbis z dnia 24 stycznia 1992 r. stanowiłoby naruszenie porządku publicznego w Austrii. Takie uznanie byłoby niezgodne z podstawowymi wartościami austriackiego porządku prawnego, a w szczególności z zasadą równości zawartą w art. 7 konstytucji federalnej, która to zasada została wprowadzona w życie przez ustawę o zniesieniu szlachectwa.

77 Rząd czeski podnosi, że co prawda zgodnie z orzecznictwem Trybunału rozbieżności między prawami państw członkowskich w zakresie dotyczącym nazwisk mogą skutkować naruszeniem traktatu, ale skutek taki nie występuje w dwóch sytuacjach, a mianowicie gdy nazwisko obejmuje tytuł szlachecki, którym dana osoba nie może się posługiwać w państwie członkowskim, którego jest obywatelem, i gdy nazwisko obejmuje oznaczenie, które jest sprzeczne z porządkiem publicznym w innym państwie członkowskim.

78 Rządy włoski i słowacki uważają, że jeżeli zostanie stwierdzone, że doszło do ograniczenia swobodnego przepływu osób, to ograniczenie to nastąpiło na podstawie zgodnego z prawem celu odnoszącego się do przestrzegania normy konstytucyjnej stanowiącej wyraz zasady porządku publicznego, która jest podstawową wartością porządku republikańskiego. Brak możliwości wpisu nazwiska w razie nieusunięcia z niego elementów szlacheckich opiera się na obiektywnych względach i jest proporcjonalny do zamierzonego celu, ponieważ jest to jedyny środek, za pomocą którego cel ten może zostać zrealizowany.

79 W podobnym tonie rząd litewski uważa, że w sytuacji gdy zachodzi potrzeba ochrony podstawowych wartości konstytucyjnych państwa takich jak na przykład język w przypadku Republiki Litewskiej czy fundamentalnych wartości porządku prawnego lub struktury państwa w przypadku Republiki Austrii, państwo członkowskie musi mieć możliwość samodzielnego podjęcia najbardziej odpowiedniej decyzji w przedmiocie nazwiska danej osoby i w niektórych przypadkach sprostowania nazwiska nadanego w innym państwie.

80 Komisja zauważa, że nazwisko Fürstin von Sayn-Wittgenstein zostało otrzymane zgodnie z prawem w Niemczech, nawet jeśli jego nadanie nastąpiło wskutek błędu. Dodatkowo nazwisko to zostało już uznane przez władze austriackie, nawet jeśli również w tej sytuacji było to wynikiem błędu. W takich okolicznościach w kontekście historii konstytucyjnej Austrii ustawę o zniesieniu szlachectwa należy uważać za element tożsamości narodowej. Aby ocenić, czy cele realizowane za pomocą tej ustawy mogą uzasadniać ograniczenie swobodnego przepływu osób w przypadku takim jak przypadek rozpatrywany w postępowaniu przed sądem odsyłającym, należy dokonać zestawienia z jednej strony interesu konstytucyjnego odnoszącego się do usunięcia

elementów szlacheckich z nazwiska skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym, a z drugiej strony interesu odnoszącego się do zachowania tego nazwiska, które figurowało w austriackich aktach stanu cywilnego przez okres 15 lat.

Odpowiedź Trybunału

81 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przeszkoda w swobodnym przepływie osób może być uzasadniona jedynie wtedy, gdy jest oparta na obiektywnych względach i jest proporcjonalna do uzasadnionego celu realizowanego przez prawo krajowe (zob. wyroki: z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie C-406/04 De Cuyper, Zb.Orz. s. I-6947, pkt 40; z dnia 11 września 2007 r. w sprawie C-76/05 Schwarz i Gootjes-Schwarz, Zb.Orz. s. I-6849, pkt 94; ww. wyroki: w sprawie Grunkin i Paul, pkt 29; a także w sprawie Rüffler, pkt 74).

82 Zdaniem sądu odsyłającego i rządów, które przedłożyły Trybunałowi uwagi, tytułem uzasadnienia w sprawie zawisłej przed sądem odsyłającym można się powołać na obiektywne względy związane z ustawą o zniesieniu szlachectwa, mającą rangę konstytucyjną i wprowadzającą w życie w tej dziedzinie zasadę równości, a także związane z orzecznictwem Verfassungsgerichtshof począwszy od 2003 r.

83 W tym względzie należy przyznać, że w kontekście historii konstytucyjnej Austrii ustawa o zniesieniu szlachectwa może zostać wzięta pod uwagę jako element tożsamości narodowej przy dokonywaniu zestawienia uzasadnionych interesów z zagwarantowanym w prawie Unii swobodnym przepływem osób.

84 Podniesione przez rząd austriacki uzasadnienie dotyczące austriackiej sytuacji konstytucyjnej należy interpretować jako powołanie się na porządek publiczny.

85 Obiektywne względy związane z porządkiem publicznym mogą uzasadniać odmowę uznania przez państwo członkowskie nazwiska jednego z jego obywateli, które zostało mu nadane w innym państwie członkowskim (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Grunkin i Paul, pkt 38).

86 Trybunał wielokrotnie orzekł, że pojęcie porządku publicznego stanowiącego uzasadnienie odstępstwa od podstawowej swobody powinno być interpretowane w sposób wąski, aby jego zasięg nie był określany jednostronnie przez każde państwo członkowskie bez kontroli przez instytucje Unii Europejskiej (zob. wyroki: z dnia 14 października 2004 r. w sprawie C-36/02 Omega, Zb.Orz. s. I-9609, pkt 30; z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie C-33/07 Jipa, Zb.Orz. s. I-5157, pkt 23). Wynika z tego, że porządek publiczny może być jedynie przywołany w przypadku realnego i wystarczająco poważnego zagrożenia, naruszającego podstawowy interes społeczny (zob. ww. wyrok w sprawie Omega, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).

87 Niemniej jednak szczególne okoliczności, które mogłyby uzasadniać odwołanie do pojęcia porządku publicznego, mogą różnić się w poszczególnych państwach lub w określonych okresach czasu. Należy więc w tym względzie przyznać właściwym organom krajowym pewien zakres swobodnego uznania w granicach wyznaczonych przez traktat (zob. ww. wyrok w sprawie Omega, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).

88 W ramach sprawy zawisłej przed sądem odsyłającym rząd austriacki wskazał, że ustawa o zniesieniu szlachectwa wprowadza w życie bardziej ogólną zasadę równości wszystkich obywateli austriackich wobec prawa.

89 Porządek prawny Unii niezaprzeczalnie dąży do zapewnienia, że zasada równości będąca ogólną zasadą prawa jest przestrzegana. Zasada ta została również zawarta w art. 20 karty praw podstawowych. Nie ma zatem wątpliwości, że cel odnoszący się do przestrzegania zasady równości jest zgodny z prawem Unii.

90 Przepisy ograniczające podstawową swobodę mogą być uzasadnione względami porządku publicznego jedynie wtedy, gdy są niezbędne dla ochrony interesów, które mają zapewnić, i gdy cele te nie mogą zostać osiągnięte innymi, mniej restrykcyjnymi środkami (zob. ww. wyroki: w sprawie Omega, pkt 36; w sprawie Jipa, pkt 29).

91 Trybunał uściślił już w tym względzie, że nie jest niezbędne, aby przepis o charakterze ograniczenia wydany przez organy państwa członkowskiego odpowiadał koncepcji wspólnej dla wszystkich państw członkowskich, jeżeli chodzi o sposoby ochrony określonego prawa podstawowego lub uzasadnionego interesu, oraz że niezbędny i proporcjonalny charakter przepisów przyjętych w określonej dziedzinie nie jest wykluczony tylko z tego powodu, że jedno państwo członkowskie wybrało odmienny system ochrony niż przyjęty przez inne państwo (ww. wyrok w sprawie Omega, pkt 37, 38).

92 Należy również przypomnieć, że zgodnie z art. 4 ust. 2 TUE Unia szanuje tożsamość narodową państw członkowskich, obejmującą również ustrój republikański państwa.

93 W niniejszym przypadku należy zauważyć, że nie wydaje się nieproporcjonalne dążenie przez państwo członkowskie do realizacji celu zachowania zasady równości, w drodze ustanowienia zakazu nabywania, posiadania lub używania przez jego obywateli tytułów lub określeń szlacheckich, które mogą wywołać u innych przekonanie, że dana osoba posiada taką godność. Zdaje się, że odmawiając uznania elementów szlacheckich nazwiska takiego jak nazwisko skarżącej w postępowaniu przed sądem odsyłającym, władze austriackie właściwe w zakresie stanu cywilnego nie wykroczyły poza to, co jest niezbędne dla zapewnienia realizacji podstawowego celu konstytucyjnego, do którego dążą.

94 W tych okolicznościach odmowy uznania przez państwo członkowskie w całości nazwiska obywatela tego państwa, które zostało określone w drugim państwie członkowskim, w którym wspomniany obywatel zamieszkuje przy jego przysposobieniu w wieku dorosłym przez obywatela tego drugiego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy wspomniane nazwisko obejmuje tytuł szlachecki, którego używanie zostało zakazane w prawie konstytucyjnym pierwszego państwa członkowskiego, nie należy uważać za środek prowadzący do nieuzasadnionego naruszenia swobody przemieszczania się i pobytu obywateli Unii.

95 W konsekwencji na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, że art. 21 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby władze państwa członkowskiego w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu przed sądem odsyłającym mogły odmówić uznania w całości nazwiska obywatela tego państwa, które zostało określone w drugim państwie członkowskim, w którym wspomniany obywatel zamieszkuje przy jego przysposobieniu w wieku dorosłym przez obywatela tego drugiego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy wspomniane nazwisko obejmuje tytuł szlachecki, którego używanie zostało zakazane w prawie konstytucyjnym pierwszego państwa członkowskiego, pod warunkiem że środki podjęte przez wspomniane władze w tym względzie są uzasadnione względami porządku publicznego, co oznacza, że są niezbędne dla ochrony interesów, które mają gwarantować, i proporcjonalne do realizowanego zgodnie z prawem celu.

W przedmiocie kosztów

96 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 21 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby władze państwa członkowskiego w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu przed sądem odsyłającym mogły odmówić uznania w całości nazwiska obywatela tego państwa, które zostało określone w drugim państwie członkowskim, w którym wspomniany obywatel zamieszkuje przy jego przysposobieniu w wieku dorosłym przez obywatela tego drugiego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy wspomniane nazwisko obejmuje tytuł szlachecki, którego używanie zostało zakazane w prawie konstytucyjnym pierwszego państwa członkowskiego, pod warunkiem że środki podjęte przez wspomniane władze w tym względzie są uzasadnione względami porządku publicznego, co oznacza, że są niezbędne dla ochrony interesów, które mają gwarantować, i proporcjonalne do realizowanego zgodnie z prawem celu.

Podpisy